

УДК: 378.147:37.013.7

Л. А. НАСІЛЕНКО, аспірантІнститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
вул. М. Берлінського 9, м. Київ, 04060, Україна
nasilenko11@gmail.com

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ

***Анотація.** Проаналізовано особливості професійної підготовки майбутніх юристів в Україні та Німеччині. Порівняно правила вступу студентів до вищих юридичних навчальних закладів, освітньо-кваліфікаційні рівні, методи навчання та навчальна практика, комунікативна підготовка. Розглянуто переваги і недоліки професійної підготовки майбутніх юристів. З'ясовано, що важливою ознакою німецького досвіду професійної підготовки майбутніх юристів є інтеграційні тенденції, прагнення до зближення, узгодження різних підходів, розробки міжнародних стандартів освіти.*

Ключові слова: майбутній юрист, професійна підготовка, мовнокомунікативна підготовка, Україна, Німеччина.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Глибокі економічні, політичні та правові реформи, що здійснюються в Україні у зв'язку з необхідністю формування демократичної правової держави, потребують перебудови юридичної освіти. Важливо вдосконалювати не тільки систему юридичної освіти, а насамперед систему мислення юриста, формування в нього сучасного глобального правового світогляду.

Одним з важливих, а в сучасних умовах і обов'язкових напрямків творчого пошуку й удосконалення роботи зі зміцнення законності і правопорядку є аналіз, оцінка й обґрунтоване використання європейського досвіду з метою більш доцільних змін у професійній підготовці юристів. Значну роль у цьому процесі відіграє порівняльно-юридична педагогіка. Її завдання – вивчати досвід вирішення професійних проблем у правовому суспільстві. На сьогодні всі вищі юридичні навчальні заклади України ставлять за мету співпрацю із зарубіжними навчальними закладами такого ж типу, створюючи спільні програми, здійснюючи обмін науковим досвідом, беручи участь у міжнародних проектах.

Цінний інтеграційний та правовий досвід накопичений Німеччиною. Правова система як Німеччини, так і України ґрунтується на визнанні закону основним джерелом права. Розвиток же права здійснюється шляхом кодифікації. Основні правові поняття утворюють єдину правову мову, українська і німецька правові системи керуються правовими актами Конституції, цивільним, цивільно-процесуальним, кримінальним, кримінально-процесуальним кодексами. Співпадають і основні галузі права (конституційне, адміністративне, трудове, цивільне, кримінальне, дві процесуальні галузі). А такі поняття, відповідальність, закон, підзаконний акт, судові рішення, злочин, правопорушення і багато інших загалом мають подібне значення [1, с. 124].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчує, що аспекти юридичної діяльності в Україні розглядаються у працях В. Андрейцева,

В. Бігуна, Н. Болотіної, С. Гусарева, В. Єлова, О. Задорожного, В. Комарова, О. Тихомирова, Д. Фіолєвського, Ю. Шемшученко та ін. Дослідження у сфері професійної підготовки юристів проводили також М. Дж. Бонель, К. Волкер, Х. Кетц, Дж. Мерімен, Рене де Грут, Б. Футей та ін.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у тому, щоб з урахуванням дослідницьких напрацювань розглянути деякі аспекти професійної підготовки майбутніх юристів в Україні та Німеччині; окреслити особливості вступу до вищих юридичних навчальних закладів, освітньо-кваліфікаційні рівні, методи навчання, навчальну практику, мовно-комунікативну підготовку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо особливості вступу студентів до вищих юридичних навчальних закладів в Україні та Німеччині. Як показує проведений нами аналіз сайту Міністерства освіти і науки України [7], щоб стати студентом вищого юридичного навчального закладу в Україні, абітурієнт має подати заяву до обраного ним навчального закладу, а також документ про попередню освіту, сертифікати Українського центру оцінювання якості освіти. Обов'язковими предметами є українська мова та література, історія України та один предмет на вибір (математика або іноземна мова). Сертифікати з обов'язкових предметів нижче встановленого рівня 124 бали, а з профільного предмета – 140 балів не приймаються. Рівень прохідного балу залежить від авторитету вищого навчального закладу.

У Німеччині, як зазначає у своїй праці А. Андрощук [1, с. 126], випускник гімназії, що бажає навчатися у вищому навчальному закладі, звертається до центру розподілу студентських місць із письмовою заявою. У документі зазначає один або декілька університетів, а також спеціальність. До листа додає свідоцтво про середню оцінку закінчення гімназії. На основі отриманих балів центр спрямовує абітурієнта до обраного ним вищого навчального закладу за умови відповідності його середньої оцінки тому балу, що в поточному семестрі є прохідним в університеті. Цей бал у різні роки і семестри змінюється.

Освітньо-кваліфікаційні рівні України та Німеччини теж відрізняються. В Україні затверджені наступні освітньо-кваліфікаційні рівні: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр, які можна отримати в таких навчальних закладах: інститути, університети, академії, коледжі, технікуми. Розглянемо у контексті вищої юридичної освіти.

С. Гусарев та О. Тихомиров [3, с. 114–117] подають таку характеристику цим освітньо-кваліфікаційних рівнів:

1) молодший спеціаліст – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула неповну вищу освіту та спеціальні вміння та знання, які є достатніми для здійснення функцій певного рівня професійної діяльності, передбачені для первинних посад певного виду юридичної діяльності;

2) бакалавр - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту та фундаментальні й спеціальні вміння, знання щодо узагальненого об'єкта праці, достатні для виконання завдань та обов'язків певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді юридичної діяльності;

3) спеціаліст - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту і спеціальні вміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків певного рівня

професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді юридичної діяльності;

4) магістр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту і спеціальні вміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді юридичної діяльності. Окрім того, підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня магістра може здійснюватися на основі освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста.

Нормативну форму державної атестації студента-юриста встановлюють залежно від напрямку підготовки та спеціальності: для молодших спеціалістів: поєднання захисту дипломного проекту (випускної роботи) та складання державних іспитів (іспиту) або комплексний кваліфікаційний іспит; для бакалаврів: поєднання захисту дипломного випускної роботи та складання державних іспитів (іспиту); для спеціалістів: поєднання захисту дипломного проекту (випускної роботи) та складання державних іспитів (іспиту); для магістрів: поєднання складання державних іспитів та захисту магістерської випускної роботи [3, с. 131–132].

До особливостей вищої юридичної освіти України, як зазначають С. Гусарев та О. Тихомиров, належить те, що вона здійснюється на базі повної загальної середньої освіти і забезпечує фундаментальну, наукову, професійну та практичну підготовку відповідно до професійних інтересів та здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовку і підвищення юридичної кваліфікації. Підготовка фахівців у вищих юридичних закладах освіти проводиться з відривом (очна) або без відриву від виробництва (вечірня, заочна), шляхом поєднання цих форм, а з окремих спеціальностей – екстерном [3, с. 116–117; 2, с. 15].

Професійна підготовка майбутніх юристів у Німеччині відбувається у два етапи. Перший етап триває 3,5 роки, студенти навчаються 9 семестрів. Потім необхідно скласти перший державний іспит (референдарський). Його мета – перевірка набутих знань. За умов успішного складання іспиту студент отримує освітньо-кваліфікаційний рівень «кандидат юриспруденції».

Німецькі експерти доводять, що юрист без практичної освіти – лише «наполовину» юрист, тоді як метою німецької юридичної освіти є юрист, який одержав академічну підготовку в університеті і пройшов дворічну практику [4, с. 100]. Таким чином, після складання першого державного іспиту для одержання диплома «повного» юриста студент в обов'язковому порядку проходить оплачувану підготовку в декількох юридичних установах. Підготовча служба триває два роки і розглядається як продовження освіти, що здійснюється в «обов'язкових» правових установах, а також в установах на вибір.

Після закінчення підготовчої служби студент складає в екзаменаційному відомстві відповідної землі другий державний юридичний іспит. Іспит має засвідчити знання та навички, набуті протягом практики. Тепер випускник юридичного відділу може обіймати посаду судді [6, с. 54]. Отже, своєрідною особливістю системи юридичної освіти Німеччини є те, що яку б юридичну професію не обрав майбутній юрист (адвокат, прокурор, суддя, нотаріус тощо), йому в обов'язковому порядку необхідно успішно скласти другий державний іспит. Майбутній юрист повинен насамперед навчитися володіти діючим правом, правильно застосовувати правові норми щодо обставин справи.

З-поміж обов'язкових вимог освітньої системи й України, і Німеччини до сучасного фахівця з вищою юридичною освітою є високий рівень володіння професійно орієнтованою комунікативною компетенцією. Зокрема, як свідчить аналіз літературних джерел [4, с. 98; 5, с. 30], у Німеччині комунікативна підготовка майбутніх юристів є одним з аспектів їх професійної підготовки. У юриспруденції кожної з країн сформована своя система, відпрацьовуються моделі й методи комунікативної підготовки майбутніх юристів. Дослідження підтверджує, що професійна комунікативна підготовка майбутніх юристів охоплює як мовний, так і комунікативний аспекти. Для кожного із рівнів служби передбачена комунікативна підготовка, що відповідає кваліфікаційним характеристикам посади. Суть концепції комунікативної підготовки майбутніх юристів полягає в інтеграції спецкурсів спеціальних та фахових дисциплін, у безперервному вдосконаленні навичок усного і писемного мовлення, прийомів аналітичної розумової роботи, які потребують знання мов. Уся система навчання продумана таким чином, щоб сформувати і розвивати організаторські, педагогічні, комунікативні здібності у майбутніх юристів. Значна увага приділяється навчанню професійної німецької мови. В українських вищих юридичних навчальних закладах теж викладають курс української мови за професійним спрямуванням.

Навчальні курси в Німеччині забезпечені широким колом навчально адаптованих, у тому числі навчальних, довідкових видань, що розглядається юристами як ефективний засіб успішної роботи із правовою інформацією та навчання загалом. Розвинута книжкова інфраструктура дозволяє юристу-початківцю знаходити в науково-навчальних виданнях відповіді на низку теоретичних питань з юриспруденції, а також на питання практичного характеру. У спеціальних журналах міститься значна кількість спеціальних публікацій, у яких аналізується методика і техніка виконання юридичних операцій і робіт, здійснюваних як у процесі навчання, так і під час виробничої практики.

Для студентів-юристів, зокрема, видають такі спеціальні журнали, як «Dasjwige Jura-Magazin» («Юнацький журнал права»), «Referendarzeitung» («Референдарцайтунг»), регіональні періодичні видання «Einredc» («Айнреде») та ін. У виданнях публікують значний обсяг справ, які складаються при вирішенні окремих правових казусів, так і фактичних даних, що стосуються головним чином судової практики. Так, наприклад, «Jura-Magazin» («Журнал права») містить спеціальний блок відкоментованих професорами актуальних судових рішень: з приватного, конституційного, кримінального, адміністративного та інших галузей права [1, с. 125].

Форми навчання майбутніх юристів у Німеччині та Україні майже однакові. У вищих юридичних навчальних закладах використовують такі форми навчання: лекції, семінари, практичні заняття, написання контрольних робіт в аудиторії під контролем викладача або вдома, а також підготовка курсової роботи. У Німеччині досить поширеними є письмові вправи: прийоми виконання клаузул (задач у галузі права). Клаузули пишуть звичайно як контрольні роботи з усіх основних дисциплін. При цьому значну увагу приділяють коментуванню тієї чи іншої справи, винесенню ухвали і правильному опису справи. Чіткість, ясність, доцільність – основні вимоги доречного виступу у Німеччині.

Суттєве значення у вищих юридичних навчальних закладах має практика. Практична підготовка студентів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної

програми для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті набуття ними професійних навичок та вмінь. Метою практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами, засобами майбутньої професійної діяльності, її організації, формування професійних умінь та навичок, виховання потреб систематичного поновлення [1, с. 124].

С. Гусарев та О.Тихомиров [3, с. 167–168] виділяють такі основні види практики в українських вищих юридичних навчальних закладах: позанавчальна, що проводиться у формі залучення студентів у вільний від планових занять час до роботи в юридичних установах та об'єднаннях, участі в заходах з охорони громадського порядку, профілактики про порушень серед молоді тощо; ознайомлювальна, призначена для первинного ознайомлення студентів з різними видами юридичної діяльності, формування професійних ціннісних орієнтацій, покращення професійного відбору; стажування – завершальний етап навчання проводиться після опанування студентом теоретичної частини та перед виконанням кваліфікаційної роботи або дипломного проекту з метою підготовки майбутніх юристів до самостійного виконання професійних функцій на певній посаді чи у сфері професійних навичок та умінь, збирання фактичного матеріалу для виконання кваліфікаційної та дипломної робіт, складання державних екзаменів. Під час цієї практики поглиблюють та закріплюють теоретичні знання з усіх дисциплін навчального плану.

Практика студентів проводиться на базах практики, які визначаються вищим навчальним закладом та замовниками на підготовку фахівців. Також студенти можуть самостійно з дозволу відповідних кафедр підбирати для себе місце проходження практики. Для студентів, які навчаються без відриву від виробництва, практика триває до одного місяця.

У Німеччині практика для майбутніх юристів починається після теоретичного курсу навчання, який триває 3,5 роки, та складання першого державного іспиту і триває два роки в «обов'язкових» правових установах та установах на вибір. До «обов'язкових» належать: загальний суд з цивільних справ, суд з кримінальних справ чи прокуратура, адміністративно-управлінські установи, адвокатура. У цих установах практика триває до трьох місяців, більше часу відводиться на практику за вибором майбутнього юриста. Після практики студенти складають другий державний іспит.

Специфікою навчання правознавців у Німеччині є тісний зв'язок і активна співпраця з юридичними факультетами закордонних держав. Багато німецьких університетів мають партнерські договори з університетами Європи, Америки, Азії про обмін студентами.

Висновки результатів дослідження. Юридична освіта займає одне з пріоритетних місць в освітніх системах України та Німеччини і характеризується відповідними особливостями. Системи професійної підготовки майбутніх юристів в нашій державі та Німеччині відрізняються умовами вступу, освітньо-кваліфікаційними рівнями, формами і методами навчання, практичною діяльністю. Перевагами в Україні є поєднання позанавчальної та ознайомчої практик у процесі навчання, хоча відсутня спеціалізація, як і в Німеччині. Важливою ознакою німецького досвіду є інтеграційні тенденції, прагнення до зближення, узгодження різних підходів, розробки міжнародних стандартів освіти.

Перспективи подальших розвідок. У наступних статтях увагу приділимо аналізу особливостей інтеграційних тенденцій у професійній підготовці майбутніх юристів в Україні та Німеччині.

Література

1. Андрощук А. Г. Професійна підготовка юристів у Німеччині : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А. Г. Андрощук. – К., 2006. – С. 124–126.
2. Бігун В. С. Юридична освіта в Україні та Німеччині / В. С. Бігун – К. : Видавнича організація «Юстіан», 2004. – С. 15–18.
3. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : [навч. пос.] / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. – [2-ге вид., перероб.]. – К. : Знання, 2006. – С. 114–168.
4. Kroschel Meyer-Goflner. Die Urteile in Strafsachen 26 / Meyer-Goflner Kroschel. – Munchen : Vahlen, 1994. – S. 98–101.
5. Reform der universitären Juristenausbildung. – Das «Hadenburger Manifest» // Beilagenheft. – 2009. – № 2. – S. 30–31.
6. Sattelmacher Sirp. Bericht, Gutachten und Urteil. Eine Einführung in die Rechtspraxis. 32. – Munchen Verlag Franz Vahlen, 1994. – S. 54.
7. Офіційний сайт Міністерства науки і освіти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.mon.gov.ua/1769-zatverdgeeno-umovi-priy>>.

Л. А. НАСИЛЕНКО, аспірант

Институт педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины,
ул. М. Берлинского 9, г. Киев, 04060, Украина
nasilenko11@gmail.com

СПЕЦИФИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ В УКРАИНЕ И ГЕРМАНИИ

***Аннотация.** Проанализированы особенности профессиональной подготовки будущих юристов в Украине и Германии. Проведен сравнительный анализ правил поступления в высшие юридические учебные заведения, образовательно-квалификационные уровни, методы обучения, учебная практика, коммуникативная подготовка. Рассмотрены преимущества и недостатки профессиональной подготовки будущих юристов. Установлено, что важной чертой немецкого опыта профессиональной подготовки будущих юристов есть интеграционные процессы, стремление к сближению, согласование разных подходов, разработки международных стандартов образования.*

Ключевые слова: будущий юрист, профессиональная подготовка, коммуникативная подготовка, Украина, Германия, юридические учебные заведения.

L.A. NASILYENKO, postgraduate student
Institute of Pedagogical and Adult Education, NAPS of Ukraine
9 M. Berlynskooho Str., Kyiv, 04060, Ukraine
nasilenko11@gmail.com

SPECIFICITY OF FUTURE LAWYERS' PROFESSIONAL TRAINING IN UKRAINE AND GERMANY

***Abstract.** Peculiarities of professional training of future lawyers in Ukraine and Germany have been analyzed. Comparative analysis of rules for entering higher legal*

education establishments, educational qualifications, methods of teaching and practice, communicative preparation has been carried out. Advantages and imperfections of future lawyers' professional training in these countries have been considered. It has been determined that an important feature of German experience of future lawyers' professional training is integration processes, aspiration to cooperation, coordination of different approaches, working out of international standards of education.

It has also been revealed that the system of the future lawyers' professional training in Ukraine differs from that of Germany in enrollment conditions, educational and qualification levels, forms and methods of teaching and practical activity. The main types, peculiar characteristics and distinguished features of future lawyers' practical works in Germany have been analyzed. It has been elucidated that the future lawyers' professional training is based on the specialized reference books and magazines in science of law. The list of German periodicals in jurisprudence, that are efficient and helpful for future lawyers' professional training, has been considered. It has been determined that the specific feature of future lawyers' training in Germany is close cooperation and relations with judicial departments of foreign countries. Many German universities have partnership agreements with universities of Europe, the USA, and Asia about students' exchange.

Keywords: future lawyer, professional training, communicative competence, Ukraine, Germany, law educational establishments.

Bibliography

1. Androshchuk A. H. Professional Training of Lawyers in Germany : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / A. H. Androshchuk. – K., 2006. – P. 124–126.
2. Bihun V. S. Legal education in Ukraine and Germany / V. S. Bihun – K. : Vydavnycha orhanizatsiia «Yustian», 2004. – P. 15–18.
3. Husariev S. D. Legal ethics (Principles of Law) : [study guide] / S. D. Husariev, O. D. Tykhomyrov. – [2-he vyd., pererob.]. – K. : Znannia, 2006. – P. 114–168.
4. Kroschel Meyer-Goflner. The judgments in criminal matters 26 / Meyer-Goflner Kroschel. – Munchen : Vahlen, 1994. – S. 98–101.
5. Reform of universitaren Iuristenausbildund. - The "Haden Burger Mmanifest» // Beilagenheft. – 2009. – № 2. – S. 30–31.
6. Sattelmacher Sirp. Reports, expert opinions and judgment. An introduction to the legal practice. 32. – Munchen Verlad Franz Vahlen, 1994. – S. 54.
7. Official site of the Ministry of Science and Education of Ukraine [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://www.mon.gov.ua/1769-zatverdgeeno-umovi-priy>>.